

Att använda sig av specialintressen i undervisning av elever med autism

---

Katrin Dahlbäck

Specialpedagogikens dag

2021-03-10

Specialintressen

- ”Starkt begränsade, fixerade intressen som är abnorma i intensitet eller fokusering” (American Psychiatric Association, 2014, s. 23)
  - Intensiteten och fixeringen avgörande (Attwood, 2016)
- 75-95 procent har ett eller flera specialintressen (Grove et al., 2018)
- Funktioner
  - Lustfyllt, inte tvångsmässigt (Attwood, 2000)
  - Källa till energi
  - Ångestdämpande (Attwood, 2016)
- Utbytbara
  - Kan vara i veckor, månader eller årtionden
  - När ett intresse avslutas byts det ut mot ett nytt (Attwood, 2000)

Specialintressen

- Vanligare att pojkar har specialintressen än flickor (Grove et al., 2018)
  - Flickors intressen liknar intressen hos unga med typisk utveckling (Gould, 2017)
- Inga könsskillnader gällande intensitet, frekvens eller motivation för specialintresset (Grove et al., 2018)
  - Vanligt med flera intressen
  - Inte så begränsat som diagnoskriterierna indikerar

Skolan och elever med autism

- Andelen barn med autism har ökat de senaste 20 åren (Bejnö et al., 2019)
  - Tidigare 0,3-1 procent (Eikeseth, Jahr & Eldevik, 2013)
  - Nu 1-3 procent (Bejnö et al., 2019)
- Ökade krav i skolan
  - Läroplaner
  - Inkludering
  - Socialt samspel (Edfelt et al., 2019)
- Drygt hälften av alla elever med autism når inte målen för svenska, engelska och matematik (Anderson, 2020)
  - Gymnasiebehörighet
  - Gymnasieexamen (SFS 2010:800)

Skolan och elever med autism

- Elever med autism visar ett minskat intresse för skoluppgifter (Koegel, Singh & Koegel, 2010; Mancil & Pearl, 2018)
- Skolfrånvaro för elever med autism fortsätter öka (Anderson, 2020)
  - Brister gällande:
    - Anpassning av lokaler
    - **Skolans kompetens om autism**
    - **Stöd i undervisningssituationer**
    - **Stöd i socialt samspel**

Specialintressen!

Några utmaningar i skolan (där vi kan använda specialintressen)

- Exekutiva förmågor (Gunn & Delafield-Butt, 2016; Jensen, 2017)
  - Motivation
  - On-task beteende
- Socialt samspel (Edfelt et al., 2019)
  - Raster
  - Grupparbeten
  - Muntliga presentationer
- Stress (Attwood, 2000)

Varför använda specialintressen i undervisning?

- Stor källa till motivation för barn och unga med autism
  - Som mest motiverade gällande specialintressen
  - "Det viktigaste i mitt liv" / "Extremt viktigt"
  - Över hälften håller på med sitt intresse varje dag (Grove et al., 2018)
- Specialintressen kan användas som motivator för elever med autism (Charlop et al., 1990; Spiker et al., 2011; Gunn & Delafield-Butt, 2016)
  - Inkludera specialintresset i mindre lustfyllda aktiviteter (Attwood, 2000)

Varför använda specialintressen i undervisning?

- Specialintressen i undervisning leder till:
  - Ökat lärande
  - Ökad kommunikation
  - Social delaktighet
  - Förbättrat mående
  - Förbättrade beteenden
  - Ökad motivation
  - Ökat engagemang i skolan (Gunn & Delafield-Butt, 2016; Mancil & Pearl, 2018)

Specialintressen i uppgifter

- Olika grader av specialintresset i uppgifter
  - Visuellt
    - En liten bild någonstans på uppgiften (Jensen, 2017)
  - Uppgifter som handlar om specialintresset
    - Även en liten koppling kan räcka långt
- Exempel: specialintresse elektroniska produkter (Mancil & Pearl, 2008)
  - **Engelska**: läsa fiktiva och vetenskapliga texter, skriftligt och muntligt
  - **Matematik**: använda olika elektroniska hjälpmedel för svårare uträkningar
  - **Historia**: tidslinjer, uppfinnare och deras uppfinningars påverkan, orsak och konsekvens
- Vissa intressen/områden/ämnen är svårare
  - Använd som förstärkare istället (Mancil & Pearl, 2008)

Specialintressen som förstärkare

- Specialintresset är viktigast
  - Viktigare än social interaktion (Attwood, 2016)
- Specialintressen: ofta väldigt kraftfulla förstärkare
- Andra förstärkare inte lika kraftfulla (Charlop, Kurtz & Casey, 1990)
  - Sociala förstärkare (t.ex. beröm)
  - Ätbara förstärkare (t.ex. godis)
- Kan användas som belöning efter avslutade uppgifter (Koegel, Singh & Koegel, 2010)
  - 10 matteuppgifter → specialintresse i 10 minuter
  - Krävs flexibilitet i lektionsupplägg (Attwood, 2016)

Socialt samspel

- Olika krav på socialt samspel (Edfelt et al., 2019)
  - Raster
  - Lektioner
- Trygghet i att samtala om sitt specialintresse:
  - Ta initiativ till social interaktion under raster (Koegel et al., 2012)
  - Bättre flyt, turtagning, gemensam uppmärksamhet, komplimanger, samarbeten (Attwood, 2000: 2016)
  - Mer varierat ordförråd, ögonkontakt, kroppsspråk (Winter-Messiers et al., 2007)
- Muntliga presentationer (Edfelt et al., 2019)
  - Åhörarkontakt

Stress

- Mycket i skolsituationen som är stressande
- Stressreaktioner
  - Utåtagerande beteenden
  - Låsningar
  - Flyktbeteenden (Jensen, 2017)
- Specialintresset kan vara avslappnande
  - Negativa tankar/känslor får inget utrymme (Attwood, 2016)
  - "Ju större stress, desto intensivare intresse" (Attwood, 2000, s. 112)
- Ge elever tid till specialintresset
  - Återhämtning
    - Tillgång under pauser eller raster
  - Lektionstid
    - Objekt eller uppgifter kopplade till specialintresset (Jensen, 2017; Attwood, 2000)

Kartlägg

- Oavsett hur specialintresset ska användas (förstärkare, i uppgifter etc.)
- Gör en lista (Jensen, 2017)
  - Vilka elever?
  - Vilka intressen?
  - Vilka har samma?
- Levande dokument
  - Tänk på att de kan bytas ut
  - Nya kartläggningar
- Specialintressen med ämnesanknytning
  - Musik, fysik, matematik, historia, språk etc.
  - Ämnesövergripande uppgifter

Sammanfattning

Olika sätt att använda specialintressen (Mancil & Pearl, 2008, s. 13)

- Läsa skön- eller facklitteratur
- Skriva texter
- Bilder på arbetsmaterial
- Matematikproblem
- Hitta egna källor
- Muntliga presentationer
- Förstärkare

Referenser

- American Psychiatric Association. (2014). *Mini-D 5: diagnostiska kriterier enligt DSM-5*. Stockholm: Pilgrim Press.
- Anderson, L. (2020). Schooling for Pupils with Autism Spectrum Disorder: Parents' Perspectives. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50, 4356–4366. doi: 10.1007/s10803-020-04496-2
- Attwood, T. (2000). *Om Aspergers syndrom: vägledning för pedagoger, psykologer och föräldrar*. Stockholm: Natur och kultur.
- Attwood, T. (2016). Autism nivå 1 (Aspergers syndrom). I Kutscher M.L. (red.). *Barn med överlappande diagnoser: ADHD, inlärningssvårigheter, autism, Asperger, Tourettes, ångest med flera*. (s. 144-179). Stockholm: Natur & Kultur.
- Bejnö, H., Roll-Pettersson, L., Klintwall, L., Långh, U., Odom, S.L. & Bölte, S. (2019). Cross-Cultural Content Validity of the Autism Program Environment Rating Scale in Sweden. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49, 1853–1862. doi: 10.1007/s10803-018-03870-5
- Charlop, M. H., Kurtz, P., & Casey, F. (1990). Using aberrant behaviors as reinforcers for autistic children. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 23, 163–181. doi:10.1901/jaba.1990.23-163
- Edfelt, D., Karlsson, A., Lindgren, A. & Sjölund, A. (2019). *Autism och ADHD i gymnasiet: Tydliggörande pedagogik*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Eikseth, S., Jahr, E. & Eldevik, S. (2013). Autism. I Eikeseth, S. & Svartdal, F. (red.). *Tillämpad beteendeanalys – teori och praktik* (s. 269-301). Lund: Studentlitteratur.
- Gould, J. (2017). Towards understanding the under-recognition of girls and women on the autism spectrum. *Autism*, 21(6), 703-705. doi: 10.1177/1362361317706174

Referenser

Gunn, K.C.M. & Delafield-Butt, J. (2016). Teaching Children With Autism Spectrum Disorder With Restricted Interests: A Review of Evidence for Best Practice. *Review of Educational Research*, 86(2), 408-430. doi: 10.3102/0034654315604027

Jensen, L. (2017). *Inkluderingskompetens vid adhd & autism*. (2:a upplagan). Södra Sandby: Be My Rails.

Koegel, L.K., Singh, A.K. & Koegel, R.L. (2010). Improving Motivation for Academics in Children with Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40, 1057-1066. doi: 10.1007/s10803-010-0962-6

Koegel, L.K., Vernon, T.W., Koegel, R.L., Koegel, B.L. & Paullin, A.W. (2012). Improving Social Engagement and Initiations Between Children With Autism Spectrum Disorder and Their Peers in Inclusive Settings. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 14(4), 220–227. doi: 10.1177/1098300712437042

Mancil, G., & Pearl, C. (2008). Restricted Interests as Motivators: Improving Academic Engagement and Outcomes of Children on the Autism Spectrum. *TEACHING Exceptional Children Plus*, 4(6), 2-15.

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Spiker, M., Lin, C., Dyke, M., & Wood, J. (2011). Restricted interests and anxiety in children with autism. *Autism*, 16, 306-320. doi:10.1177/1362361311401763

Winter-Messiers, M., Herr, C., Wood, C., Brooks, A., Gates, M., Houston, T. & Tingstad, K. (2007). How far can Brian ride the Daylight 4449 Express? A strength-based model of Asperger syndrome based on special interest areas. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 22, 67–79. doi:10.1177/1088357607022002070